

Aniszi Kálmán

„Várj reám...”

Régi kép.

Bálintnak nagybacska korában egy soha többé meg nem ismétlődő különös élménye, látomása volt:

A rét, aminek a szélén állt, a méregzöld kukoricatábla és a közeli folyócska partján húzódó bokrok egyszer csak elveszítették valóságos körvonalukat, és - súlytalanul válna – minden, ami körülötte volt, emelkedni kezdett. Velük együtt lebegett ő maga is.

Azt nem tudta, meddig tartott ez a csoda, de amikor véget ért, és mélyet lélegezve felnézett a magasba, a levegőég mélykék búróján egy gólyát látott vitorlázni nesztelen. Tágas köröket húzott a határtalan térségben, majd néhány könnyed lebbentéssel irányt váltott, és lassan-halkan eltűnt a végtelenben.

Milyen szabad!, gondolta vágyakozva. Azt tesz, amit akar.

Valamivel később arra figyelt fel, hogy a folyó túlsó partján húzódó lomberdő szélén, szárnycsapásaiban a megérkezés nyugtató érzésével, fészke-re szállt egy madár.

A vörösbe hajló alkonyi ég és a végtelenbe fúródó jegenyesor gótikus orgonája fenséges látványt nyújtott. Ha emberkéz alkotja, nem a természet maga lett volna, akár giccsesnek is tűnhetett volna szemében a ritka-szép tünemény.

Amott az a tenyérnyi berek – álmélkodott – valóságos madárparadicsom. Fészek fészkek mellett, a fákon fenn és lenn a rekettysben. Tekintettel is nehéz át-fogni, hát még megszámolni. És micsoda változatosság! Az egyik alig öklömnyi, a másikban tán még egy csecsemő is elférne. Emez bársonyosan puha, a másik durva szövésű, némelyik igazi mestermű, olyik meg egyszerű tákolmány. Mégis mindegyiknek ugyanaz a rendeltetése: otthon, ahova a levegőég urai hazatérnek.

A fészek: otthon, ismételtette magában Bálint.

Olyan egyszerűen hangzik, mégis milyen mélységeket sejtet! Nagy írónk szerint az ember élete egzisztenciálisan összefügg az otthonnal. Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne. Illetve, ha már a világon vagyunk, otthon is kell(ene) lennünk benne. Az otthon az emberélet méltóságának a feltétele. Csak az a világ igazán emberi, amelyik lakóinak otthona is. Az otthonhoz való jog egyetemleges és elidegeníthetetlen, pusztán ezért sem változtatható senki előjogává. Mégis hányszor volt úgy a történelemben, hogy az erőszakká durvult túlerő nemcsak egyéneket, hanem egész népeket, nemzeteket, etnikai kisebbségeket, vallási és egyéb közösségeket lökött odább vagy űzött el végérvényesen otthonukból. Volt úgy is persze, hogy a bumeráng visszaütött és az űzöből űzött lett, de az ilyesmi sokkal ritkábban esett meg.

Bálintban nagy úrt hagyott a tovatűnt gyermekkori látvány fináléja, az a pillanat, amikor a gólya lassan, észrevétlen eltűnt a Semmiben.

Akkor még persze nem tudhatta, amivel felnőttként nagyon is tisztában lett. Hogy a madár nem, csakis az ember képes felfogni és a maga mélységében átélni a szabadság misztériumát. Csak mi éljük át és vágyjuk olthatatlan szomjjal a teljesség csodáját. Örök vágyakozók, javíthatatlan várakozók vagyunk.

„Jöjj el, szabadság! Te szülj nekem rendet,”

Igen, a szabadság. Mert a szabadság a legfőbb öncél. Minden pozitív emberi cselekvés, megnyilvánulás körötte gravitál, közvetlenül vagy közvetve órá irányul.

... Nándorfehérvár, Mohács, Egervár dicsősége, Rákóczi (Cum Deo pro Patria et Libertate), Ezernyolcszáznegyvennyolc, Ezerkilencszázötvenhat... A história a szabadságért vívott küzdelmek történeteként is felfogható.

A szabadságért folytatott küzdelem azért is örökidejű, mert nem elég kitűzni a zászlót, létre is kell hozni az óhajtott emberibb világot.

Demokrácia! – harsogják vég nélkül az ilyen-olyan politikacsinálók. A demokrácia a szabad élet ígérete, a társadalmi jólét elő- vagy első szobája, zúgja szünet nélkül a megvezetett kásahegy.

Igen, a demokrácia valóban a szabadság birodalma lenne. Ha a jobbra irányuló igyekezet tisztán testesül(het)ne meg benne. Csakhogy ez merő óhaj, utópia. Mert más az idea a maga makulátlanságában, és más a valóság óhatatlan ellentmondásaival.

A világ jókora hányada demokráciának titulált manipulált világban él.

A múlt tanúsága szerint, de tapasztalatból is tudjuk, hogy a hataloméhes manipulátorok hamarabb vagy később – ez itt lényegtelen - mindig kisiklatták a reménykedők jóra irányuló igyekezetét. Ne csodálkozzunk rajta, hogy közel háromezer évvel ezelőtt a lángelméjű Platón (i. e. 427–347) a demokráciát tartotta a legrosszabb állam-, illetve kormányzási formának. Mert a hozzá nem értő sokaság uralmát vélte megtestesülni benne.

Azon pedig egyenesen elámulunk, hogy Cicero (i. e. 106–43) milyen mélyen és pontosan belelátott az emberi együttélés nem csituló örök gomolygásába, mondván: *„Egy nemzet képes túlélni bolond vezetőit, még az ambiciózusait is. De nem lehet túlélni a belső hazaárulást. Az ellenség a határokon kevésbé félelmetes, mert ismert, és nyíltan hordja zászlaját. De az árulók határainkon belül mozognak szabadon, az ő ravasz suttogásuk átoson a sikátorokon, a kormány folyosóin is hallhatók. Az áruló nem néz ki árulónak, ő a nép nyelvén beszél, a nép arcát, érveit viseli, ő az emberi természet alantasságához szól, ami minden ember szívében titkon mélyen fekszik. Az áruló elrohasztja a nemzet lelkét, titokban éjjel dolgozik, alattomban aláássa a nemzet pilléreit, fertőzi a politikát, hogy ellenállni sem lehet. A gyilkos nem annyira félelmetes. Az áruló maga a pestis járvány.”*

Bárhogy volt és lesz is, a mindenkori felsőbbség egymaga képtelen pusztán hatalmi szóval megváltoztatni a sok millió ember szellemi és erkölcsi arculatát. Ezt döntően kinek-kinek magának kell megtennie. Az, hogy mivé leszünk, nem csupán a külső körülmények függvénye. Annak az óhajnak, hogy többé váljunk, mint amik voltunk /vagyunk, a vége-nincs öntökéletesedés a feltétele. *„Az ember az, amivé önmagát teszi.” (J.-P. Sartre.)* Minél kiforrottabb, érettebb vagyok, annál felelősebben gondolkodhatok, mert árnyaltabban vizsgálódhatok, és biztosabban ítélni tudok magam, embertársaim és a világ dolgait. Minél nagyobb a szabadságom a közös ügyek intézésében való cselekvő részvételre, mennél nyilvánvalóbb az irányomban megelőlegezett bizalom, annál inkább tágulnak erkölcsi felelősségvállalásaim keretei. Minél szabadabbá válok, annál inkább felelősséget kell vállalnom tetteimért. Mindezeket ismerve és elfogadva nőünk fel azokhoz a feladatokhoz, amiket az élet számunkra minduntalan fölvet. Csakis így – gyakorolva az erényeket – tanulhatunk meg helyesen cselekedni, emberi módon, méltósággal élni. Csak a politikum és az etikum őszinte, minden alantas szándékot mellőző tiszta frigyéből születhet meg és teljesebben ki az igazi demokrácia, az oly régen áhított hiteles humánus világ.

Elér(het)jük-e valaha az emberi együttélésnek ezt a napsugaras magását?

Szűk harmadfélszáz esztendővel ezelőtt egy bölcs bizakodón úgy vélte, hogy ki-ki saját körülményeinek és neveltetésének a terméke. Azt hitte és vallotta: ahhoz, hogy az egyén maximálisan kibontakoztathassa képességeit, szüntelenül javítani kell az életkörülményeit. Hogy ne védtelen kiszolgáltatottnak tudja, hanem valóban otthon érezze magát a világban.

Melyik világban? – kérdezzük önkéntelenül, mert a költő arra figyelmeztet, hogy *„Egész világ nem a mi birtokunk”*. Bizony nem! Talán ezért is érezzük hatványozottan a magunkénak szűkebb pátriánkat, azt a helyet, ahol világra jöttünk. Ami virágnak a napfény, folyónak a meder, fának a föld, az lehet nekünk az a tájék, ahol világra eszméltünk: életető erő, nyugtató bizonyosság. Gyermeki tisztán cseng ott fülünkben a szó, marasztalóbban bölintanak felénk a körbe futó dombok, még a szél is szelidebb, ha netán csípősebben fúj is.

És vajon magunkban hordozzuk-e az otthon-létezés iránti vágyódásunkat is, úgy, mint a génjeinket? Talán. Legalábbis átvitt értelemben. Hisz szűkebb pátriánk, jóval azelőtt, hogy utunkra bocsátott volna, belénk gyúrt egyet-mást az otthoni fűszerekből, sajátossá téve észjárásunkat, különös ízt s szint adva egyéniségünknek.

Ámde az a hely, ahol lehajthatjuk a fejünket, nem biztos, hogy egyszermind az otthonunk is. Mert mit ér a puha vánkös, ha a zavartalannak tűnő csendben nyugtalanság feszül, vagy félelem vacog a lélek mélységeiben?

Csak a szeretet csendjében születhet meg az igazi csend nyugalma és békéje, ahol a vágyakozó lélek szabadon szárnyalhat, nem kell fázósan magába fordulnia, mint a beteg kutyának pállott vackán.

Novalis szerint a bölcelet: honvágy. Milyen igaz! Hisz mi más is az életünk, mint örökös otthonkeresés (magunk keresése), és nem szűnő remény, hogy meg is találjuk. Mennyire más az ilyen teljességre törő csillapíthatatlan vágyakozás, mint az a sztoikus beletörődés, amelyben már annyi tűz sem maradt a valamikori lángolásból, hogy még egy utolsót lobbanjon a lélek.

De mitévő legyen a kiszolgáltatott kisember, ha időről időre a história országútjába belescap a mennykő? És a szüntelen menetelő egysorsúak meghökkenve úgy érzik, hogy nincs tovább, mert valaki(k) áttörhetetlennek tűnő akadályt gördítettek útjukba?

Ilyen NEM! az a végül is igaznak minősülő felismerés, amely szerint: „*Minden emberi cselekvés végső mozgatója az érdek.*” Az egyének, csoportok, kisebb-nagyobb közösségek a saját érdekeik érvényesítése mentén cselekednek, viselkednek, élnek. Ez rendjén is van addig, amíg önérvényesítéssel nem gázolok bele mások szabad kibontakozásába.

De ha átlépünk a haszonleső hiénák világába, látni fogjuk, hogy ki-ki olyannak képzelet a maga életét, úgy akarja érvényesíteni saját önös érdekeit, mint az ellenele (ellensége?) előtt magát félelmetessé felfújó képzeletszülte „hólyaghal”, amely valóságos énjének többszörösére felturbózva magát, drasztikusan csökkenti száz-
ezrek vagy milliók életterét. Mi több, akár meg is szüntetheti életlehetőségeiket.

Vajon hány ilyen démoni „hólyaghal” ügködik titkon manapság akár itt, a szűkebb térségekben is és szerte a nagyvilágban, szebbik felület mutatva a kiszolgáltatottaknak? Ezt persze nem tud(hat)juk. De bár hányan legyenek is, bizony-bizony nagyon sokan tartanak tőlük. Csoda, hogy oxigénhiányos légterükben gyakran szédelegnek, szorongnak az alárendeltek?

Ki a megmondhatója, hova vezethet az ilyen „hólyaghalak” egyre fokozódó túlhatalma?...

Kardinális kérdés.

Hiánylények vagyunk, örök vágyakozók. Olthatatlan a szomjunk.

Gyötör az esendőségünk, tökéletlenségünk, de ugyanakkor sarkall is. Kit mire. Az emberélet méltóságáért küzdő nagytöbbséget remélhetőleg arra, hogy túllépjenek mai önmagukon.

Aki szolgálatkészen, arccal mások felé fordulva él, méltányosan cselekszik.

Ego sum!... – döngeti mellét az elégségesnél sokkal többet birtokolni akaró „hólyaghal”.

Én vagyok a világ közepe!

Minden körülöttem forog!

Mindennek én értem kell történnie!

Mindennek úgy kell lennie, ahogy én akarom!

Te pedig incifinci kis mitugrász nem tehetsz mást, mint rossz közérzettel fész-

kelődsz, feszengsz, vagy tehetetlenül vergődsz a szürke gomolygásban. Csillapodj! – hallod saját bölcsesség nyugtató hangját -, kényszerzubbonyba csomagolva úgy sincs más választásod. A te világod úgy alakul, ahogy a telhetetlen „hólyag-halak” diktálnak. Nem az a jó, szép és emberi, amit te annak gondolsz, érzel és hiszel, hanem amit ők kreálnak, szánnak neked.

Mostanság bizony elég nagy körülöttünk a katyvasz. Sorstársaink milliói rövidlátók módjára nyüzögnek. Csak úgy vannak. A homályban legfeljebb holnapig láthatnak, messzebbre nem. Mintha valamiféle furcsa szembetegségben szenvednének.

De lehet-e, szabad-e távlatok nélkül élni?

A jót, a szépet és emberibbet akarók népes serege kitartóan keresi, merre van a kifelé? De ha végre megtalálnák is az áhított irányt, és elindulnának az önmegvalósulás útján, vajon nem robbanna-e be megint egy magát azonosíthatatlannak álcázott vagy nem létezőnek lódtító böhömnagy valaki/valami, hogy újfent megpróbálja letaszítani útjukról, holtvágányra terelni a hányattatást, szükségét és ínséget oly sokszor megtapasztalt otthonkeresőket? Pedig hát aligha találni olyan hígvelejű vakarékot, aki nem szeretne a semmi jót nem ígérő hatalmas prériről hazafelé tartani, hisz azt mondják, az az igazi, ha otthon vagy, nálad valóban magad lehetsz...

Bár a történelem nem fukarkodott esetekkel „bizonyítani”, hogy az ellenállhatatlan erőszak hívja életre a legmagasabb rendű jogot, tudjuk, hogy az ököljog heroizálása sohase vezetett jóra.

*

Emberöltők múltak el, és az öreg Bálint nemrég különös álmot látott. Szívderítő igaz-szép álmát így mesélte el hallgatóságának:

Ismeretlen tájon sötétben botorkáltam sokáig. Hanem egyszer csak valahol felvillant egy aprócska fénypont. Talán egy település szélén. Vagy másutt. És a kis gyertyafény imbolyogva elindult. Aztán feltűnt egy másik lámpa is. És az is útnak eredt. Megtörve a sötét nyomasztó uralmát, rendre újabb és újabb, több és több fénypont tűnt fel. A lámpásos emberek – akik eleinte vagy tudtak egymásról vagy nem –, egyazon irányba mozogtak. Közeledtek. Mintha egy elképzelt vagy tényleg létező település központja felé tartottak volna. A sokasodó lámpácskák táguló fénykörében minden kivehetővé, észlelhetővé és értékelhetővé kezdett válni, ami biztonságérzetet és jó közérzetet adott a környéken élőknek. Ahogy tágult a világosság köre, úgy szűkült a sötétség birodalma. Mintha az egymást erősítő fénypontok köre maga a nem csüggedő remény volt volna, a virradat pedig a cselekvésvágy ígérete. Hit abban, hogy ha ki-ki a bensőjében netán fészket rakott önzést képes lesz kiűzni magából, hamarabb vagy később, el fog jönni egy olyan közösségi állapot, amelyről nyugodt lélekkel kijelenthető, hogy emberi. Ahol az

általánossá vált szorongást felváltja az erkölcsi tisztaság és szociális rend nyugalma.

Remélhető-e, hogy – ha mégoly lassan, nehézkesen is – az önzés és az erőszak tenyészetét viaszozhatjuk, és végre a moralitás irányába mozdul el a világ? Hihetjük-e, hogy a túltáplált erőszaknak ugyanaz lesz a végzete, mint a túlságosan felfújott léggömbnek: önmagát teszi lehetetlenné, megsemmisül?

Felébredve eszméltető álmából, Bálint ifjú látomásának egyik mozzanatára révedt vissza:

... Ott álltam a rezzenetlen csendben. Az ég peremén hideg fénnel szálló nagy impresszionista, elunva játékát, lassacskán egyhangú szürkével vonta be az égi vásznat. Beesteledett. Egy-egy elkésett madár igyekezett még szellős fészkére, egyébként háborítatlan csend volt. És ahogy ott ábrándoztam volt, egyszer csak végigfutott rajtam valami különleges nosztalgikus borzongás. Mintha a végtelen tereken bolyongó, a mindenség titkát és benne önmagát kereső Ember merengésének hullámverése ért volna el hozzám. Lelkem a szétáradó szeretet nyugalmára, otthonra vágyott!

És emlékezetemből feltört egy nem akármilyen verssor:

„Várrj reám, s én megjövök, hogyha vársz nagyon,...”

Tegyünk érte, hogy így legyen!

